

Wyrok z dnia 13 lipca 2006 r.

III UK 49/06

Warunkiem przedłużenia prawa do renty rodzinnej na podstawie art. 68 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.) jest kontynuowanie nauki na ostatnim roku studiów w szkole wyższej, niezależnie od wcześniejszego ukończenia studiów magisterskich na innym kierunku.

Przewodniczący SSN Andrzej Wróbel, Sędziowie SN: Katarzyna Gonera, Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 13 lipca 2006 r. sprawy z odwołania Andrzeja K. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w J. o rentę rodzinną, na skutek skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 29 grudnia 2005 r. [...]

u c h y ł zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Rzeszowie, pozostawiając mu orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e n i e

Wyrokiem z 25 października 2005 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krośnie oddalił odwołanie Andrzeja K. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w J., którą przyznano wnioskodawcy prawo do renty rodzinnej na okres od 1 października 2005 r. do 30 listopada 2005 r., to jest do ukończenia 25 roku życia. Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia faktyczne. Decyzją z dnia 9 września 1997 r. organ rentowy przyznał wnioskodawcy prawo do renty rodzinnej po zmarłym ojcu, Janie K. W latach 1999 - 2004 renta była wypłacana z uwagi na okoliczność, iż uprawniony do niej był studentem Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu [...] w K. Z dniem 1 października 2004 r. wniosko-

dawca rozpoczął dwuletnie uzupełniające studia dzienne magisterskie w Instytucie Europeistyki Wydziału Stosunków Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu [...] na kierunku europeistyka. Wnioskodawca ukończył 25 lat będąc na drugim (ostatnim) roku tych studiów.

W ocenie Sądu pierwszej instancji brzmienie przepisów art. 68 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.) wskazuje, że - bez względu na rodzaj szkoły, do której uprawniony uczęszcza - ukończenie 25 lat życia powoduje ustanie prawa do renty rodzinnej, chociażby do osiągnięcia tego wieku nie ukończył procesu kształcenia. Wnioskodawca ukończył już jeden kierunek studiów, a w tej sytuacji nie będzie miał do niego zastosowania przepis art. 68 ust. 2 ustawy emerytalno-rentowej, który dotyczy kontynuacji nauki na jednym kierunku studiów.

Wyrokiem z dnia 29 grudnia 2005 r. Sąd Apelacyjny w Rzeszowie oddalił apelację wnioskodawcy, dzieląc ustalenia i ocenę prawną dokonane przez Sąd pierwszej instancji. Sąd Apelacyjny podniósł, że istota sporu w niniejszej sprawie sprowadza się do rozstrzygnięcia kwestii, czy wnioskodawcy, będącemu już absolwentem wyższej uczelni i kontynuującemu naukę na drugim kierunku studiów po ukończeniu 25 lat życia, przysługuje nadal prawo do renty rodzinnej, do ukończenia ostatniego roku tych studiów. W myśl art. 68 ust. 1 pkt 2 powołanej wyżej ustawy dziecko przysługuje prawo do renty rodzinnej do ukończenia nauki w szkole, jeżeli przekroczyło 16 lat życia, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia. Wyłom od powyższej zasady dokonany został w art. 68 ust. 2 powołanej ustawy (błędnie określonym w uzasadnieniu zaskarżonego rozstrzygnięcia jako art. 39), pozwalając na przekroczenie powyższego okresu do zakończenia ostatniego roku studiów, jeżeli dziecko osiągnęło 25 lat będąc na ostatnim roku studiów w szkole wyższej. Zasadniczym celem renty rodzinnej jest dostarczenie środków utrzymania tym dzieciom pracownika, które w związku z kształceniem się w szkole, nie wykonują pracy stanowiącej źródło utrzymania. Wykładnia systemowa i funkcjonalna art. 68 ustawy wskazują, że przewiduje on wyjątkowo przedłużanie wypłaty renty rodzinnej dla studenta ostatniego roku studiów, który jeszcze nie zdobył wykształcenia mogącego mu zapewnić środki utrzymania.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku wnioskodawca zarzucił naruszenie prawa materialnego, a to art. 68 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o

emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przez błędną wykładnię i jego niezastosowanie, w wyniku czego wnioskodawca, który ukończył 25 lat życia będąc na ostatnim roku studiów w szkole wyższej, został pozbawiony prawa do renty rodzinnej do czasu zakończenia nauki na tym roku studiów, to jest za okres od dnia 1 grudnia 2005 r. do dnia 30 września 2006 r.

Wskazując na wyżej wymienioną podstawę skarżący wniósł o zmianę wyroku Sądu drugiej instancji i uwzględnienie odwołania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 25 października 2005 r. i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

W uzasadnieniu skargi podniesiono, że za stosowaniem w stosunku do wnioskodawcy art. 68 ust. 2 ustawy emerytalnej przemawiają nie tylko wykładnia językowa, ale również systemowa i funkcjonalna. Wolą ustawodawcy było, aby przyznanie renty rodzinnej dało dziecku pracownika możliwość zdobycia wykształcenia i odpowiednich do sytuacji na rynku pracy kwalifikacji, które pozwolą mu na uzyskiwanie środków utrzymania. Wnioskodawca podjął dalszą naukę celem pogłębienia i uzupełnienia wiedzy uzyskanej na kierunku prawniczym, na co wskazuje już nazwa studiów - „studia magisterskie uzupełniające”. Nie można uznać za uzasadniony stan, w którym uzyskanie wyższych kwalifikacji spowoduje dla niego negatywne konsekwencje w postaci pogorszenia sytuacji materialnej poprzez odmowę prawa do renty rodzinnej. Skoro organ rentowy uznał za zasadne wypłacanie wnioskodawcy przedmiotowej renty przez okres 14 miesięcy od ukończenia pierwszego kierunku studiów, przeto niekonsekwentne jest zakwestionowanie możliwości zastosowania w stosunku do skarżącego art. 68 ust. 2 ustawy poprzez bezpodstawne dodanie do jego treści negatywnej przesłanki zdobycia już wykształcenia (ukończenia studiów wyższych), mogącego mu zapewnić środki utrzymania. Skarżący wskazał, że powołany przez Sąd drugiej instancji wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 września 2000 r., II UKN 699/99 (OSNAPIUS 2002 nr 5, poz. 127), zapadł w innym stanie faktycznym, w którym wnioskodawczyni nie spełniała przesłanki ukończenia 25 roku życia na ostatnim roku studiów.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

W myśl art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.) renta rodzinna przysługuje dzieciom własnym do ukończenia nauki w szkole, jeżeli przekroczyły 16 rok życia, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia. Ustawodawca przyjmuje zatem, że z zakończeniem tej granicy wiekowej prawo do renty rodzinnej ustaje bez względu na okres, jaki pozostał do zakończenia nauki w szkole, jeżeli jest ona odbywana w szkole niebędącej szkołą wyższą. Natomiast - w odniesieniu do odbywania studiów w szkole wyższej - ustanowiony został jedyny wyjątek w art. 68 ust. 2 ustawy, dopuszczający dalsze, maksymalne przedłużenie okresu pobierania renty rodzinnej przez dziecko, które osiągnęło 25 lat życia, będąc na ostatnim roku studiów w szkole wyższej, najwyżej do zakończenia tego ostatniego roku studiów. Z omawianego przepisu w żadnym razie nie wynika jakiegokolwiek zależność pomiędzy prawem do renty rodzinnej a ukończeniem już jednego (innego) kierunku studiów w szkole wyższej. Wynika z niego natomiast jednoznacznie, że jedynym warunkiem przedłużenia prawa do renty rodzinnej jest kontynuowanie nauki na ostatnim roku studiów w szkole wyższej ponad wynikające z art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy ograniczenie wiekowe, a zatem niezależnie od wcześniejszego ukończenia studiów na innym kierunku i uzyskania tytułu magistra. Brak jest również podstaw do przyjęcia, że studia w szkole wyższej na innym kierunku, po wcześniejszym ukończeniu studiów magisterskich, nie są studiami w szkole wyższej w rozumieniu art. 68 ust. 2 ustawy. W myśl art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 65, poz. 385 ze zm.) w uczelni mogą być prowadzone jednolite studia magisterskie, studia wyższe zawodowe i uzupełniające studia magisterskie. Uczelnia może również prowadzić studia podyplomowe, studia doktoranckie oraz studia i kursy specjalne. Stosownie do art. 2 ust. 1 pkt 5 obowiązującej od dnia 1 września 2005 r. ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 164, poz. 1365) studia wyższe to studia prowadzone przez uczelnię posiadającą uprawnienia do ich prowadzenia, kończące się uzyskaniem odpowiedniego tytułu zawodowego, określonego w pkt 6 jako tytuł licencjata, inżyniera, magistra lub tytuł równorzędny.

Prawo do renty rodzinnej dla dziecka ze względu na wiek ulega przedłużeniu w przypadku kontynuowania nauki w szkole nie dłużej, niż do osiągnięcia 25 roku życia, a gdy jest to szkoła wyższa i dziecko ukończyło 25 rok życia będąc na ostatnim roku studiów w tej szkole - maksymalnie do zakończenia tego roku studiów.

Ukończenie nauki powoduje utratę uprawnień do renty rodzinnej, jednakże ukończenie to należy rozumieć jako zaprzestanie kontynuowania nauki. Wydaje się, że tak postrzegał omawiane zagadnienie Sąd Najwyższy, stwierdzając w wyroku z dnia 11 kwietnia 1996 r., II UR 4/96 (OSNAPiUS nr 20, poz. 311), że z przepisów regulujących prawo do renty rodzinnej dla dzieci wynika, iż zasadniczym celem tego świadczenia jest dostarczanie im środków utrzymania w czasie, gdy w związku z kształceniem nie wykonują pracy dającej źródło utrzymania. Tymczasem Sąd Apelacyjny, odchodząc od wykładni językowej na rzecz wykładni funkcjonalnej, przyjął, że celem ustanowienia art. 68 ust. 2 ustawy było zapewnienie źródła utrzymania studentom, którzy jeszcze nie zdobyli wykształcenia, mogącego zapewnić im środki utrzymania. Taka wykładnia nie da się jednak pogodzić z jasnym i niebudzącym wątpliwości brzmieniem wskazanego przepisu. Przy wszelkiej wykładni prawa nie jest dopuszczalne zarówno zawężanie znaczenia słów użytych w normie prawnej, jak również ich interpretacja wbrew wynikom wykładni językowej. Nie można bowiem w drodze wykładni tworzyć normy prawnej, która nie wynika z przepisu. Dlatego pierwszeństwo ma zawsze wykładnia językowa, a dopiero wówczas, gdy zawodzi, prowadząc do wyników niedających się pogodzić z racjonalnym działaniem ustawodawcy i celem, jaki dana norma ma realizować, sięga się do wykładni systemowej, a w dalszej kolejności - funkcjonalnej. Przepis art. 68 ust. 2 ustawy winien być zatem wykładany zgodnie z jasnym i niebudzącym wątpliwości jego brzmieniem.

Skoro zatem z poczynionych w sprawie ustaleń wynika, że skarżący ukończył 25 rok życia kontynuując naukę na ostatnim roku uzupełniających studiów magisterskich w szkole wyższej, przeto należy uznać, że spełnił warunki do renty rodzinnej określone w art. 68 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych niezależnie od tego, iż nauka ta była kontynuowana po wcześniejszym ukończeniu studiów magisterskich w szkole wyższej na innym kierunku (por. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 kwietnia 2006 r., II UK 174/05, dotychczas niepublikowany). Natomiast przytoczony w uzasadnieniu zaskarżonego rozstrzygnięcia wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 września 2000 r., II UKN 699/99 (OSNAPiUS 2002 nr 5, poz. 127) zapadł w sprawie o innym stanie faktycznym, co trafnie zarzuca skarżący.

Z powyższych względów na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzeczono jak w sentencji wyroku.

=====